

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.77>

МЕДІАЦІЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Різенко О.В.,*кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри права**ЛНУ ВМБ імені С.З. Гжицького**ORCID: 0000-0002-8278-6929*

Різенко О.В. Медіація в адміністративному процесі.

Стаття присвячена питанням особливостей медіації в адміністративному процесі України як різновиду альтернативних способів вирішення конфліктів, що потребує удосконалення та розвитку, з огляду на міжнародні норми і загальнодержавні потреби.

З'ясовано, що в процесі реформування судової і правоохоронної системи актуалізувалося питання спрощених процедур вирішення спорів, зокрема, мова йде про альтернативні способи (медіація, переговори тощо). Такий підхід дасть можливість розвантажити суди, пришвидшить вирішення спорів та допоможе зберегти приязні відносини між сторонами, що беруть участь процесі медіації.

Наголошено, що в Україні в адміністративному судочинстві є ряд справ, які можна вирішити альтернативним способом. Альтернативні засоби вирішення адміністративних спорів дозволять динамічно розв'язувати конфлікти, зокрема ті, що стосуються дорожньо-транспортних пригод, правопорушень у сфері охорони праці та інші, врегулювання яких можливе за законодавством України через процедуру медіації.

Зазначено, що в Україні діє Закон України «Про медіацію» норми якого визначають особливості проведення медіації в цивільному, господарському, адміністративному процесі, у сфері нотаріальної діяльності, модифікує суспільні відносини та вимагає застосування особливих прийомів, способів та методів регулювання відносин медіації в юридичних процесах.

Акцентовано увагу на тому, що для медіації в адміністративному процесі важливим є дотримання норм етичної поведінки, зокрема, етичного кодексу медіатора. В Україні сьогодні законодавчо не закріплено уніфіковані правила етичної поведінки медіатора та учасників процесу медіації. Такі правила приймаються громадськими об'єднаннями на основі Європейського Кодексу (European Code of Conduct for Mediators) медіаторів.

В адміністративно-правовій практиці досвід медіації є новий, але, як свідчить практика, перспективний і затребуваний. Процедура медіації

допоможе вирішити спір позитивно для усіх сторін, максимально зберігши час, фінанси, а також, сприятиме тому, що сторони залишаться у добрих відносинах між собою.

Ключові слова: адміністративний процес, медіація, альтернативні способи вирішення спорів, конфлікт, юридичний конфлікт, судова практика.

Rizenko O. V. Mediation in the administrative process.

The article is devoted to the issues of the peculiarities of mediation in the administrative process of Ukraine as a kind of alternative methods of conflict resolution, which needs improvement and development, taking into account international norms and national needs.

It was found that in the process of reforming the judicial and law enforcement system, the issue of simplified dispute resolution procedures became relevant, in particular, we are talking about alternative methods (mediation, negotiations, etc.). This approach will make it possible to relieve the courts, speed up the resolution of disputes and help maintain friendly relations between the parties participating in the mediation process.

It was emphasized that in Ukraine there are a number of cases in administrative proceedings that can be resolved in an alternative way. Alternative means of resolving administrative disputes will allow dynamic resolution of conflicts, in particular those related to traffic accidents, offenses in the field of labor protection and others, the settlement of which is possible under the legislation of Ukraine through the mediation procedure.

It is noted that the Law of Ukraine "On Mediation" is in effect in Ukraine, the norms of which determine the peculiarities of mediation in civil, economic, administrative proceedings, in the field of notarial activity, modify social relations and require the use of special techniques, methods and methods of regulating mediation relations in legal processes.

Attention is focused on the fact that for mediation in the administrative process it is important to observe the norms of ethical behavior, in particular, the mediator's code of ethics. In Ukraine today, the unified rules of ethical behavior

of the mediator and participants in the mediation process are not legislated. Such rules are adopted by public associations based on the European Code of Conduct for Mediators.

In administrative and legal practice, the experience of mediation is new, but, as practice shows, it is promising and in demand. The mediation procedure will help resolve the dispute positively for all parties, saving time and money as much as possible, and will also help the parties remain on good terms with each other.

Key words: administrative process, mediation, alternative methods of dispute resolution, conflict, legal conflict, judicial practice.

Постановка проблеми. Воєнне сьогодення в Україні вносить корективи у всі сфери суспільного життя. Правореалізаційні та правоохоронні процеси теж здійснюються за законами воєнного часу, але навіть за таких умов держава намагається дотримуватися стабільного розвитку усіх напрямів суспільно-правової сфери.

Євроінтеграційні процеси, започатковані в Україні, розвиваються за підтримки державних органів та зовнішнього сприяння міжнародної спільноти.

В процесі реформування судової і правоохоронної системи актуалізувалося питання спрощених процедур вирішення спорів, зокрема, мова йде про альтернативні способи (медіація, переговори тощо). Такий підхід дасть можливість розвантажити суди, пришвидшить вирішення спорів та допоможе зберегти приязні відносини між сторонами, що беруть участь процесі медіації.

Стан опрацювання цієї проблематики. Для всебічного аналізу і осмислення вказаної проблематики доцільно опиратися на теоретико-методологічний потенціал праць вітчизняних учених-юристів і практиків, а також, норми чинного законодавства України та міжнародні норми.

Увагу проблемам медіації, зокрема в адміністративному процесі Україні приділяли: О. Верба-Сидор, Р. Гаврилук, О. Кармаза, Н. Крестовська, Б. Леко, А. Шеремет та інші. Зазначені науковці досліджували основні принципи та процедуру процесу медіації в цивільно-процесуальних відносинах. Їх наукові концепції сприяли формуванню цілісного розуміння процесу медіації в юриспруденції.

Впровадження і розвиток альтернативних способів вирішення спорів сприятиме глобалізації адміністративно-правового судочинства.

Метою статті є обґрунтування особливостей медіації в адміністративному процесі України.

Виклад основного матеріалу. Впровадження альтернативних способів вирішення конфліктів актуальне сьогодні у всіх галузях права.

Вирішення спорів альтернативним способом не є новим для цивілізованого суспільства і бере

початок з ще з часів Стародавнього Риму. В Україні медіація у праві набула поширення з початку 90-х років минулого століття.

Альтернативні способи вирішення спорів у вузькому значенні – це система неформальних позасудових процедур, спрямованих на вирішення або врегулювання спорів (конфліктів) без залучення державних юрисдикційних органів, що існують як альтернатива судовій формі захисту. У широкому розумінні до альтернативних способів вирішення спорів слід потрібно включити також процедури, які інтегровані в судове провадження, однак вважаються альтернативою загальному порядку вирішення спорів у суді [1, с. 85].

Одним з альтернативних способів вирішення конфліктів є медіація.

За законом України «Про медіацію» медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [2].

Акцентуємо увагу на тому, що в процесі розвитку суспільство шукає оптимальні способи вирішення конфліктів і судовий процес – один з найпоширеніших. Але цивілізаційний розвиток доводить, що в сучасному світі люди намагаються врегулювати проблемні питання своєї життєдіяльності за швидшим і спрощеним порядком, звичайно, за умови, що це не суперечить законодавству.

У Рекомендації № R (2001)9 «Про альтернативні судові процедури вирішення спорів між адміністративними органами влади і приватними особами» від 5 вересня 2001 р. зазначено, що використання засобів, альтернативних судовому процесу, слід дозволяти або взагалі, або в певних категоріях справ, що вважаються відповідними, зокрема тих, які стосуються окремих адміністративних актів, договорів, цивільної відповідальності, а також, позовів, пов'язаних із певною сумою грошей [3].

Соціологи зазначають, що конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій у свідомості окремого індивіда, в міжособистісних взаємодіях або міжособистісних відносинах індивідів або груп людей, які пов'язані з гострими негативними емоціями та переживаннями. За суттю конфлікт означає суперечність, розбіжність, неузгодженість, боротьбу між думками, ідеями, потребами, інтересами, цінностями, бажаннями, позиціями людей [4, с. 23].

Зауважимо, що сучасна конфліктологія виходить із принципів визнання конфлікту як природної складової соціальних відносин, розуміння можливості перебігу конфліктів у різноманітних, у тому числі й конструктивних формах, утвер-

дження принципової можливості управління ними.

До юридичних можна зарахувати конфлікти, які відбуваються у сфері відносин, що регулюються правом або підлягають правовому регулюванню [5, с. 32].

Як зазначає Кармаза О. О. наявність у Законі України «Про медіацію» норм, які визначають особливості проведення медіації в цивільному, господарському, адміністративному процесі, у сфері нотаріальної діяльності, модифікує суспільні відносини та вимагає застосування особливих прийомів, способів та методів регулювання відносин медіації в юридичних процесах. Це зумовлює їхній зв'язок з різними галузями права та законодавства України [6, с. 20].

Щодо адміністративного судочинства, то, звичайно, справ, які можна вирішити шляхом процесу медіації не так багато, адже загалом справи вирішуються в порядку адміністративного судочинства.

Адміністративне судочинство – це діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

Адміністративне судочинство – це діяльність адміністративних судів щодо розгляду і вирішення адміністративних справ у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України [7, с. 9].

В адміністративному судочинстві є ряд справ, які можна вирішити альтернативним способом. Такі справи є, зокрема це: – оскарження правових актів індивідуальної дії, чи бездіяльності органу місцевого самоврядування, посадової чи службової особи; – спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, за винятком якщо відповідачами є ВРУ, Президент, Кабінет Міністрів, інші центральні органи виконавчої влади. – спори, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання не чинними адміністративних договорів; – спори, щодо пенсійних виплат, соціальних виплат, соціальні страхування, виплати допомоги, захисту; – спори з приводу оскарження рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби [8, с. 123].

Альтернативні засоби вирішення адміністративних спорів дозволяють динамічно розв'язувати конфлікти, зокрема ті, що стосуються дорожньо-транспортних пригод, правопорушень у сфері охорони праці та інші, врегулювання яких можливе за законодавством України через процедуру медіації.

Оскільки в Кодексі адміністративного судочинства України чітко не виписано інститут медіації як частини судової практики і відсутні будь-які відсилання до інших кодексів, які б дозво-

лили таке тлумачення, то використання медіації без закріплення у нормативно-правових актах є неможливим [8, с. 125].

Загалом потрібно розуміти, що для медіації в адміністративному процесі важливим є дотримання норм етичної поведінки, зокрема, етичного кодексу медіатора.

В Україні сьогодні законодавчо не закріплено уніфіковані правила етичної поведінки медіатора та учасників процесу медіації. Такі правила приймаються громадськими об'єднаннями на основі Європейського Кодексу (European Code of Conduct for Mediators) медіаторів. European Code of Conduct for Mediators є результатом співпраці ініціативної групи медіаторів-практиків, які представляють більш ніж 30 європейських організацій [9]. Зокрема рішенням Загальних зборів ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 19 лютого 2022 р., протокол № 1/2022 прийнято Кодекс професійної етики медіатора.

Науковці зазначають, що зміна процедури вирішення спорів між сторонами позитивно відобразиться на роботі судової системи, адже буде сприяти впровадженню та застосуванню на практиці європейських стандартів і норм міжнародного права [8, с. 127].

Такий підхід сприятиме забезпечення реалізації норм процесуального законодавства, легальній реалізації послуг медіатора, довіри до медіації і збільшенню кількості справ, які суд передаватиме на медіацію.

Як зауважує Н. Крестовська, необхідно пам'ятати, що медіація – це не судовий процес, де основна робота відводиться збору, аналізу та оцінці доказів. Окрім того, у порівнянні з суддями медіатор не приймає рішення по справі, тому, сторони не повинні витратити час на переконання медіатора в своїй «правоті». Тут мову можна вести і про економію часу на збиранні доказової бази, адже вона не потрібна. В процесі медіації сторони дискутують, обговорюють проблеми, намагаються їх вирішити [10, с. 241].

Висновки. Отже, євроінтеграційні процеси в Україні сприяють формуванню правового підґрунтя для розвитку альтернативних способів врегулювання спорів в адміністративному процесі, зокрема, інституту медіації.

Вплив міжнародно-правового досвіду, загальнодержавні реформи активізують впровадження не лише новітніх стандартів здійснення судочинства, а й розвиток позасудових процедур вирішення спорів, зокрема, шляхом процесу медіації. В адміністративно-правовій практиці досвід медіації є новий, але, як свідчить практика, перспективний і затребуваний. Процедура медіації допоможе вирішити спір позитивно для усіх сторін, максимально зберігши час, фінанси, а також, сприятиме тому, що сторони залишаться у добрих відносинах між собою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник. Авт. кол. : Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський та ін.. За ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
2. Закон України «Про медіацію». (Відомості Верховної Ради (ВВР). 2022, № 7. ст.51). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#top>.
3. Рекомендація Rec (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й сторонами – приватними особами. URL. https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf.
4. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
5. Іванов В.М. Юридична конфліктологія : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. : МАУП, 2004. 224 с.
6. Закон України «Про медіацію». Науково-практичний коментар. Станом на 1 квітня 2023 р. За загальною редакцією доктора юридичних наук, професора Кармази О.О., кандидата юридичних наук, доцента Федоренко Т. В., кандидата юридичних наук, доцента Ізуїти П.О. К. : Талком, 2023. 241 с.
7. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія. Кол. авт. За заг. ред. О.М. Нечитайла. К. : ВАІТЕ. 2015. 288 с.
8. Бачук В.Б., Водоп'ян Т.В., Давидюк П.П. та інші. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія. «Новий Світ-2000» Львів-Рівне 2020. 173 с.
9. Європейський кодекс етики медіаторів. URL: https://decisionlab.com.ua/DLfiles/European_Code_of_Conduct_for_Mediators_UA.pdf.
10. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник. Авт. кол. : Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський та ін. За ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.